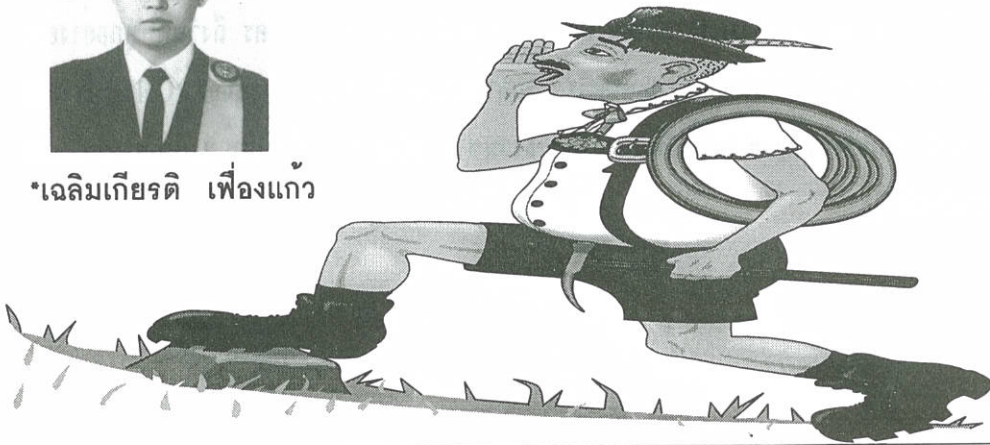

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘)

*เจลิมเกียรติ เฟื่องแก้ว

การนำกิจกรรมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาประสานเข้าด้วยกัน นับว่าเป็นเรื่องสำคัญสำหรับทุกคน โดยเฉพาะบุคคลในวงการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพราะในปัจจุบันการสร้างมลพิษจากธุรกิจการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ตามปกติแล้ว เมื่อเกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ย่อมมีการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ ซึ่งอาจก่อให้เกิด

เกิดปัญหาการสูญเสียความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (CARRYING CAPACITY) ทั้งนี้ ทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างเมื่อสูญเสียความสามารถในการรองรับแล้ว การทำให้ฟื้นคืนกลับมาในสภาพเดิมนับเป็นเรื่องที่ยาก การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติที่แปรเปลี่ยนไปตามระบบนิเวศอาจส่งผลกระทบทางลบต่อสภาพแวดล้อมน้อย แต่การท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปจนเกินขีด

* พนักงานฝ่ายบริหารพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)

DEF Université de Franche-Comté, FRANCE.

ความสามารถการรองรับ มักส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อสภาพแวดล้อมอย่างมากและรวดเร็ว ด้วยเหตุผลดังกล่าว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) จึงมุ่งเน้นเรื่องการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นสำคัญ

คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

คำว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง บางครั้งอาจใช้คำว่า นิเวศสัญจร การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนภาษาอังกฤษใช้คำว่า "ECOTOURISM" มาจากคำผสมระหว่าง Ecology (นิเวศวิทยา) และ Tourism (การท่องเที่ยว)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (๒๕๓๙ : ๑๑) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ"

Gartner (๑๙๙๖:๑๔๙) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "...การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นอกจากเป็นการเยี่ยมชม หรือ

ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสัตว์นานาชนิดแล้ว ยังรวมถึงการศึกษาถึงวัฒนธรรม และความเป็นมาของพื้นที่แถบนั้นด้วย"

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวที่มีความเข้าใจในสภาพธรรมชาติ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น อีกทั้งการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ ที่ส่งผลประโยชน์ต่างๆ ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์และนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จัดเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายไว้ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- เพื่อให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยพัฒนาไปสู่ทิศทางแบบยั่งยืน

- เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจที่ถูกต้อง เป็นการท่องเที่ยวอย่างได้ความรู้ และมีความรับผิดชอบ

- เพื่อรักษาคุณภาพที่ดีของแหล่งท่องเที่ยว และคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

ที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่

๒. นโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้เกิดคุณภาพ มีระบบการสื่อความหมายที่ดีและคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

- ประสานงานให้เกิดความร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นการสร้าง ความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยต้องเป็น การท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย หรือไม่ก่อให้เกิด ความเสื่อมโทรม

- สร้างสำนึกด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดวิถีทางแห่งการอนุรักษ์ การคืนประโยชน์สู่ระบบนิเวศ

- ดำเนินการให้มีการวางแผนและปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบ องค์การจัดการ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้มี ประสิทธิภาพ เกิดการประสานงานและ เกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนท้องถิ่น

นอกจากนี้ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (๒๕๓๙ : ๑๐-๑๑) ได้เสนอแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้

๑. ควรพิจารณาถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเห็นว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการจะเห็นสิ่งใดจากแหล่ง

ท่องเที่ยววนั้น หรือต้องการได้ประโยชน์อะไรจากแหล่งท่องเที่ยววนั้น ซึ่งจะเป็นแนวทางพิจารณาจัดหาหรือจัดสร้างกิจกรรมเสริมในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวให้มากที่สุด อันจะเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยววนั้นให้มากขึ้นทำให้ได้รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

๒. ควรพิจารณาถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยววนั้นว่ามีสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่แล้วอะไรบ้าง มีความเพียงพอกับความต้องการหรือไม่ และต้องการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นอีกหรือไม่ จะเพิ่มปริมาณมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะเป็นแนวทางพิจารณาจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งทางตรง และทางอ้อมให้นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งฝึกอบรมพนักงานในการให้บริการด้านต่างๆ อย่างเพียงพอด้วย

๓. ควรพิจารณาถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยววนั้น ว่าจะถูกกระทบหรือทำลายจากการพัฒนาการท่องเที่ยวหรือไม่ ซึ่งจะเป็นแนวทางพิจารณาในการรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นไว้

๔. ควรพิจารณาถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยววนั้นว่าจะ

สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใด จึงจะเหมาะสม ซึ่งเป็นแนวทางพิจารณาในการ กำหนดปริมาณและมาตรฐานของบริการด้านสิ่ง อำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว พร้อมทั้ง กำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสม และพิจารณามาตรการจำกัดนักท่องเที่ยวได้ด้วย

๕. พิจารณาถึงควมมีส่วนร่วมของ ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่าจะให้เขาเข้า มามีส่วนร่วม และได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว ได้อย่างไร ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ให้มีรายได้ เพิ่มขึ้นและมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

๖. พิจารณาถึงความสำเร็จของแหล่ง ท่องเที่ยวอื่นทั้งภายในและต่างประเทศที่มี ลักษณะคล้ายคลึงกันว่า เขาทำกันอย่างไรจึง ประสบความสำเร็จในการพัฒนาการ ท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบ เทียบ และเป็นแบบอย่างในการประยุกต์ให้ดีกว่าเขา

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีองค์ประกอบ ที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. Ecologically Psychological หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องต่อระบบนิเวศน์ไม่ว่าจะเป็นคนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่ และ นักท่องเที่ยวต้องมีความรับผิดชอบและจิตสำนึก ที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม

๒. Site Management หมายถึง ต้อง

มีระบบการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่รักษา รูปแบบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ด้วยการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๓. Low Impact หมายถึง การบริโภค ทรัพยากรการท่องเที่ยวในลักษณะเชิงนิเวศ ต้องเกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อย ที่สุด รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการด้านที่พัก การจัดการด้านขนส่ง เป็นต้น ควรดำเนินการอย่างรอบคอบและมีการ วางแผนที่ดี

ประเภทของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

Lindberg (1991:3) ได้จำแนกนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ ๔ กลุ่มดังนี้

๑. Hard-Core Nature Tourist เป็น นักท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญในการศึกษา และค้นคว้าขณะที่ เที่ยวชมธรรมชาติ

๒. Dedicated Nature Tourist เป็น นักท่องเที่ยวที่เน้นเจาะจงไปเที่ยวสถานที่ธรรมชาติโดยเฉพาะ เพื่อที่จะได้รู้และเข้าใจในธรรมชาติ สังคมหรือประเพณีท้องถิ่น

๓. Mainstream Nature Tourist เป็น นักท่องเที่ยวที่ชอบไปสถานที่ธรรมชาติที่แปลก ใหม่ ไม่เคยไปเยี่ยมชมมาก่อน

๔. Casual Nature Tourist เป็นนัก ท่องเที่ยวที่มีได้ตั้งใจไปชมธรรมชาติแต่เพราะ เป็นส่วนหนึ่งของรายการการท่องเที่ยวที่ตนได้ เลือกไป

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นวิธีการที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเป็นการประสานผลประโยชน์ระหว่างการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเทศในแถบยุโรปและอเมริกากำลังขยาย

ธุรกิจที่เน้นการท่องเที่ยวธรรมชาติที่ดูแลรักษา สิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามแม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะมีผลดีอยู่มากก็ตาม แต่ถ้ามีการวางแผนที่ไม่รัดกุมก็อาจส่งผลเสียอย่างมหันต์ ต่อสิ่งแวดล้อมได้ □□

บรรณานุกรม

นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ปีพ.ศ. ๒๕๓๘-๒๕๓๙

กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๘.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. "ข้อควรพิจารณาในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์" จุลสารการท่องเที่ยว. ๑๖, ๓ ก.ค.-ก.ย. ๒๕๔๐ หน้า ๙-๑๑

Gartner, W.C. 1996. *Tourism Development*. N.Y. : Van Nostrand Reinhold, 1996.

Harris, R. and Leiper, N. editors. *Sustainable Tourism : An Australian Perspective*. Australia : Butterworth-Heinemann, 1995.

Lindberg, Kreg *Polices for Maximizing Nature Tourism's Ecological and Economic Benefits*. Washington : World Resource Institute. 1991.